

Єрошенко Н.О., Согріна О.С.

студентки;

Науковий керівник: Січко І.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Побудова нового громадянського, демократичного, гуманного та правового суспільства, орієнтованого на високі національні й загальнолюдські цінності, набуває актуальності в стратегії сучасної української освіти. З огляду на це актуальними є наукове обґрунтування і практичне забезпечення нової системи громадянського виховання, мета якого – сформувати в учнів комплекс громадянських якостей, глибоке розуміння ними належності до українського народу, до своєї Батьківщини, готовність відстоювати та захищати її інтереси, реалізовувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення Української держави. Отже, громадянське виховання нерозривно пов'язане з відродженням нації, демократизацією та гуманізацією суспільства, поглибленням самоуправління народу. Тому загальноосвітня школа першого ступеня виконує роль фундаменту, на якому будується вся система громадянського виховання школярів, формування у них любові до рідного краю, України, історичної пам'яті, духовності, національного характеру. Все, що закладається учням у цей період навчання і виховання, визначає в подальшому успіх процесу формування особистості, її світогляду і загального розвитку.

Аналіз наукової та методичної літератури засвідчує, що процес громадянського виховання підрастаючого покоління широко і різнобічно обґрунтований в теорії і практиці. Зокрема, у вітчизняній педагогіці вперше до теми громадянського виховання звернувся В. Сухомлинський, педагогічні ідеї якого стали орієнтиром для створення ефективних технологій виховання громадянськості школярів й на сучасному етапі. В педагогічній спадщині Г. Ващенка, А. Макаренка, С. Русової, К.Ушинського охарактеризовано основний зміст громадянського виховання дітей в школі та його національні ознаки. Проблему формування громадянськості як провідної риси особистості досліджено О. Докукіною, М. Задерихіною, Л. Канішевською, Н. Косаревою, В. Мазаєм, Л. Пономаренко. Проте, аналіз наукових джерел з обґрунтування означеної проблеми дає змогу зробити висновок, що сфера наукових досліджень з громадянського виховання обмежена здебільшого середньою і старшою ланкою загальноосвітньої школи.

Проблема громадянського виховання молодших школярів не була предметом спеціального дослідження.

Мета статті – розглянути особливості формування громадянської позиції молодших школярів.

Зміст громадянського виховання учнів у школах включає в себе взаємопов'язану діяльність вчителів і учнів з метою засвоєння системи знань, спрямованих на формування і розвиток громадянських почуттів і відповідних ним рис поведінки, а саме: любові до Батьківщини, відданості їй, активної праці на благо Вітчизни, примноження традицій свого народу, бережливого ставлення до історичних пам'яток, традицій, прагнення до зміцнення честі та гідності своєї держави, мужності, готовності захищати Батьківщину. Успішність виховних впливів з метою виховання громадянськості молодших школярів залежить від умілого використання педагогами традиційних та інтерактивних методів [1, с. 40-43].

За допомогою змістовного й емоційно забарвленого роз'яснення педагога молодші школярі усвідомлюють сутність громадянських цінностей, осмислюють їх, виявляють емоційно-ціннісні ставлення до них, що в кінцевому результаті сприяє формуванню переконань, громадянської позиції особистості. Дуже важливим є осмислення й оцінка вихованцями власного життєвого досвіду, мотивації своїх дій і вчинків. Цей аспект здійснюється за допомогою таких форм: бесіда, розповідь, диспут, переконання, навіювання, приклад [2, с. 82-85].

Методи усвідомлення громадянських цінностей суспільства є своєрідним діалогом між вчителем і вихованцем, в процесі якого здійснюється обмін думками, ідеями, цінностями. У формуванні позитивного досвіду громадянської поведінки особистості, її переконань, ставлень до навколишньої дійсності вирішальну роль відіграє діяльність. У зв'язку з цим важливим у громадянському вихованні молодших школярів є використання методів організації діяльності і формування досвіду громадянської поведінки. У психолого-педагогічних дослідженнях (Н. Волкова, Т. Григорчук, В. Юва, Л. Красномоєць, Н. Мойсеюк) запропоновані та обґрунтовані такі методи, як тренування, привчання, прогнозування, ситуації вільного вибору, які базуються на практичній діяльності вихованців [3, с. 63-66].

У громадянському вихованні вчителів початкової школи потрібно використовувати систему доцільних вправ, спрямованих на створення виховних ситуацій громадянського спрямування, які мають конкретний життєвий зміст. При цьому, для становлення досвіду громадянської поведінки молодшого школяра надзвичайно важливо, щоб дитина могла діяти самостійно, мобілізуючи свої знання, почуття, волю, звички, цінності [2, с. 205-209].

З народження дитина поступово залучається до складного процесу соціологізації – оволодіває певною сумою соціального досвіду,

усвідомлює себе як особистість. Під впливом різноманітних потреб у неї виникає прагнення до самовдосконалення, яке використовує соціально-психологічний механізм самовиховання. У дослідженнях В. Іової, Т. Люріної, зазначається, що сьогодні виховний процес має переходити на становлення в особистості механізму саморегуляції на основі віри і почуття обов'язку, що потребує від педагогів нового підходу до технології реалізації концепції формування вільного громадянина, творчого, активного, здатного вирішувати завдання, які забезпечать поступ нації [5, с. 11-12].

Початкова школа володіє широкими можливостями щодо громадянського виховання молодих поколінь. Цю проблему покликана вирішувати як система навчальних предметів, так і позакласна діяльність. У цьому контексті слід зазначити, що громадянське виховання повинне стати серцевиною усієї діяльності школи як у процесі навчання, так і позакласній роботі. Як засвідчують результати багатьох досліджень, у позакласній виховній роботі ефективними формами організації громадянського виховання учнів початкових класів є такі: виховні години; історичне віконце; традиційні та родинні свята; словникова скринька; фольклорний віночок; бабусина казка; козацькі забави; вікторини; конкурси національних страв, пісні, танцю, одягу; конкурси малюнків, виробів із природного матеріалу та ін.

Але найефективнішим засобом емоційного впливу на формування громадянських якостей молодших школярів є уроки громадянськості – система навчально-виховних заходів громадянського спрямування, які можна здійснювати вчителями і вихователями як на уроках, так і в позакласній виховній роботі. Серед завдань уроків громадянськості визначимо такі:

- розвивати почуття ідентифікації себе з українським народом;
- виховувати любов до свого народу й України;
- формувати повагу до державної мови, символіки, національних святинь;
- поглиблювати свідоме засвоєння учнями знань, які сприяють розвитку когнітивного компонента громадянськості;
- стимулювати розвиток громадянських якостей молодших школярів [6, с. 57].

Важливу роль у громадянському вихованні молодших школярів відіграє краєзнавча робота. Безпосереднє ознайомлення молодших школярів з історичними і пам'ятними місцями рідного краю, з його природою, видатними людьми, участь школярів у походах і екскурсіях, збір та оформлення матеріалів про героїв та їх подвиги, зустрічі з ветеранами, обговорення книг про визначні історичні події – все це сприяє вихованню громадянськості молодших школярів [4, с. 140-142]. Вивчення місцевих краєзнавчих подій минулого і теперішнього,

районів, заводів, фабрик, комбінатів, викликає пізнавальний інтерес у дітей та глибоку повагу до історичного минулого. Адже не можна стати справжнім громадянином своєї країни, не вивчаючи її історії. З огляду на це вчителям початкових класів необхідно надавати особливу увагу вивченню рідного краю, історії міста, школи, місцевих підприємств, міст і сіл.

Громадянське виховання молодших школярів – це інтегративний педагогічний процес, спрямований на засвоєння учнями системи громадянських знань, формування в них комплексу громадянських якостей, глибокого розуміння ними належності до українського народу, до своєї Батьківщини, створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожної дитини. Дана проблема залишається актуальною і вимагає подальшої розробки ряду важливих аспектів.

Список використаних джерел:

1. Виховання громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: навч.-метод. посіб. / [П. Р. Ігнатенко, В. Л. Поплужний, Н. І. Косарева, Л. В. Крицька]. – К.: ІЗМН, 1997. – 252 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 576 с.
3. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / [упор. Л. Галіцина]. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.
4. Кобзар Б. С. Виховання громадянськості як інтегральної якості особистості в умовах соціально-реабілітаційного центру / Кобзар Б. С., Постовойтов Є. П. – К. : Інститут проблем виховання АПН України, 2000. – 225 с.
5. Іова В. Ю. Формування громадянської культури особистості: навч.-метод. посіб. / Іова В. Ю., Люріна Т. І. – Кам'янець – Подільський:Абетка, 2003. – 172 с.
6. Момотюк Л. Б. Уроки громадянськості як одна з форм громадянського виховання молодших школярів / Л. Б. Момотюк // Особистісно орієнтовані педагогічні технології у початковій школі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Тернопіль, 2006. – С. 56-59.